

Alternativy a inovace ve školním vzdělávání

Alternativní školy, domácí vzdělávání,
inovace v práci učitele a školy.

Co to je alternativní škola?

- Školy, které se odlišují od hlavního proudu standardních škol. Odlišovat se mohou v
 - způsobech organizace výuky nebo života dětí ve škole;
 - kurikulárních programech (změny v obsahu nebo v cílech vzdělávání či v obojím);
 - pramenech edukačního prostředí (nestandardní architektonické řešení učeben nebo jiná komunikace mezi učiteli a žáky);
 - způsobech hodnocení žáků (slovní hodnocení);
 - vztazích mezi školou a rodiči, školou a místní komunitou aj.
- Řeší sporné a problematické otázky tradičních škol - inovace, vylepšení prostředí, metod,...

Jaká je tradiční škola? 1/2

- intelektualistické zaměření, nedostatek zřetele ke komplexnímu rozvoji jedince jak po stránce intelektuální, tak po stránce emotivní i volní
- nedocenění pracovních činností, malý zřetel k estetickým, tělovýchovným a zdravotním aspektům výchovy
- jednostranná orientace na učení a podcenění rozvoje tvůrčích schopností
- obětování současného života dítěte sporné a nejisté budoucnosti

Jaká je tradiční škola? 2/2

- nepřiměřený pracovní a životní režim školy, přemíra drilu a nátlaku
- malá citlivost učitele vůči dítěti, jednostranná autoritativní výchova založená na poslušnosti
- izolace školy od života, od rodiny i od kulturních institucí.

Základní rozdíly podle K. Rýdla

• Tradiční škola

- Výuka probíhá podle pevného rozvrhu hodin a jednotné organizace dne.
- Učitel má monopol na pravdu, kterou předává žákům.
- Žák plní uložené úkoly dle zadání.
- Důraz na pamětní učení a vnější motivaci.
- Důraz na selektivní výkonovou soutěživost.
- Vzdělávání je omezeno prostorem třídy.
- Menší důraz je kladen na tvořivost a iniciativu učitelů a žáků.

• Alternativní škola

- Rozvrh a organizace dne vychází ze zájmu dětí a flexibility jejich potřeb.
- Učitel je v roli poradce, partnera a staršího (zkušenějšího) kamaráda.
- Žák sám rozhoduje o pořadí a rozsahu zadaných úkolů.
- Důraz na objevování věcí a vnitřní motivaci.
- Důraz na spolupráci ve skupinách.
- Vzdělávání jsou otevřeny prostory mimo třídu a školu.
- Důraz na rozvoj tvořivosti a iniciativy.

Alternativní vzdělávání

- Takové vzdělávání, které je odlišné od vzdělávání nabízeného státem nebo jinými tradičními institucemi. Obvykle je spojeno s radikálními koncepcemi vzdělávání, jako je odmítání formálního kurikula či formálních metod výuky.
- nejednotnost v terminologii, alternativní je buď cokoli, co se odlišuje, nebo naopak pouze vzdělávání založené na myšlenkách reformních škol z počátku 20. stol. (Waldorfská, Montessori, Daltonská, Jenská,...). Existuje i pojem inovativní škola.

Pedagogická inovace

- Pojem zahrnuje široký repertoár prostředků k edukačním změnám, kde za prostředky je nutno považovat:
 - Veškeré teoretické přípravy (plány, vize, projekty) týkající se jak zásadních systémových změn (zavedení víceletých gymnázií), tak dílčích změn (projekt elektronické učebnice ve výuce fyziky)
 - Zavedení těchto změn do praxe
 - Výsledky těchto změn

Historický pohled

- Z historického hlediska bylo alternativní vždy to, co bylo nové, co se odlišovalo od zaběhnutého proudu
 - V době individuální výuky byla alternativní hromadná výuka
- Z jistého pohledu je pro nás alternativní vše, co bylo v historii, co se odlišuje od toho, co jsme zažili my, ale i to, jak je výuka organizována v zahraničí

Alternativní školy

- Reformní školy
 - Škola Montessori
 - Waldorfská škola
 - Daltonský plán
 - Jenská škola
 - Freinetova škola
- Moderní alternativy
 - Začít spolu
 - Zdravá škola
 - Domácí vzdělávání
 - Čtením a psaním ke kritickému myšlení
 - Angažované učení

Škola Montessori

- Maria Montessori
- „Pomoz mi, abych to dokázal sám.“
- Speciální „materiál“
- Svoboda a samostatnost
- Připravené prostředí
- Učitel jako součást podnětného prostředí
- V ČR pouze mateřské a základní školy, v zahraničí i střední škola s Montessori maturitou

Waldorfská škola

- Rudolf Steiner
- Antroposofie
- Rozvoj člověka jako komplexní osobnosti
- Důraz na skupinovou spolupráci
- Rytmus - denní, týdenní, měsíční, slavnosti
- U nás mateřské školy, základní školy i střední školy (Praha, Semily, Příbram, Ostrava)

Daltonský plán

- Helen Parkhurstová
- Rozdělení učeben podle předmětových okrsků
- Měsíční program pro studenta.
- Samostatné získání vědomostí. Individuální přístup k výuce, svoboda rozhodování, práce svým tempem.
- Volná hodina - k procvičování problematické látky.
- Učitel - je pomocník a rádce
- V Brně rozšířené školy s daltonskými prvky.

Jenský plán

- Peter Petersen
- Jádrem je skupina - volně vytvořená - ne třída.
- Hlubší propojení vyučovacích předmětů. Důraz na pracovní vyučování. Volný pohyb žáků ve třídě. Hodnocení - formou charakteristiky. Rozvoj dětské osobnosti.
- Týdenní plán učiva.
- Učitel - má organizovat a podněcovat činnost žáků.
- V ČR Jenské školy nejsou.

Freinetova škola

- Célestin Freinet
- Důraz na individuální přístup k žákovi + sociální kontext.
- Dítě - centrum výchovy.
- Individualizace + spolupráce.
- Aktivnost, uspokojení přirozených potřeb žáků, mravní výchova + kázeň, dobrá organizace, radostná a tvůrčí atmosféra, tiskárna
- Spolupráce školy a rodiny, Učitel je autorita.
- V ČR Freinetovy školy nejsou.

Začít spolu

- ISSA International Step by Step Assotiation
- Individualizace, učební prostředí, zapojení rodiny, techniky smysluplného učení, plánování a evaluace, profesionální rozvoj, sociální inkluze
- Měření kvality učitelů
- Pouze MŠ a ZŠ
- V ČR začíná být populární.

Zdravá škola

- V ČR Miluše Havlíková
- Světová zdravotnická organizace
- Navazuje na projekty zdravé město,...
- Základem je uspokojování lidských potřeb tak, aby člověk ve výchovně vzdělávacím procesu necítil stres a psychické i fyzické nepohodlí
- V ČR zdravé MŠ, ZŠ i SŠ

Domácí vzdělávání

- Zákon nařizuje základním školám umožňovat domácí vzdělávání na prvním stupni, druhý stupeň je v pokusném ověřování
- Výhodou je menší časová náročnost pro získávání nových vědomostí a dovedností
- Nevýhodou bývá nedostatek sociálních kontaktů s vrstevníky

Čtením a psaním ke kritickému myšlení

- Grecmanová, Urbanovská, Novotný
- Respektování individuálních stylů učení a typů inteligence
- Třífázový výukový model - evokace - uvědomění si významu - reflexe (E-U-R)
- Řada originálních metod pro jednotlivé fáze výuky
- Učitel se posunuje do role partnera a rádce
- Učící se komunita

Angažované učení

- Stanislav Červenka
- „....jakýsi typ rozvíjejícího vyučování.“
- Vychází z přirozené potřeby žáka poznávat, což dělá dobrovolně a rád.
- Rozhodujícím aspektem není to, že žák získá velké množství informací, ale fakt, že žák chce sám další informace získávat.
- Deset principů angažovaného učení
 - samostatné myšlení a kolektivní spolupráce, angažovanost a zodpovědnost za svěřené úkoly, uplatnění pozitivní motivace, dobrovolnost a uvědomělá tvořivá činnost, pochopení učiva všemi žáky, řešení náročných úkolů, respektování osobnosti, převaha kladného hodnocení, funkční využívání neobvyklých pedagogických situací a otevřený systém výchovy a vzdělávání.

A jak je to v praxi?

- Každému vyhovuje něco jiného
- Učit alternativně je zvláště pro začínajícího učitele těžké a namáhavé
- Na střední škole se až na výjimky s alternativními koncepcemi neseťkáte; i literatury je málo. Kdo chce, dokáže si vzít inspiraci z jakékoli koncepce určené i pro nižší stupeň školy.

Z čeho studovat?

- PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy*. Praha: Portál, 1996, 108 s. ISBN 80-7178-072-3
- SVOBODOVÁ, Jarmila, JŮVA, Vladimír. *Alternativní školy*. Brno: Paido, 1995, 80 s. ISBN 80-85931-00-1
- ZELINKOVÁ, Olga. *Pomoz mi, abych to dokázal sám*. Praha: Portál, 1997, 107 s. ISBN 80-7178-071-5
- GRECMANOVÁ, Helena. *Waldorfská škola*. Olomouc: Hanex, 1996, 145 s. ISBN 80-85783-09-6
- ČERVENKA, Stanislav. *Angažované učení*. Praha: T. Houška, 1992, 95 s.
- GRECMANOVÁ, URBANOVSKÁ, NOVOTNÝ. *Podporujeme aktivní myšlení a samostatné učení žáků*. Olomouc: Hanex, 2000, 159 s. ISBN 80-85783-28-2

Zajímavé internetové odkazy

- <http://www.montessoricr.cz/>
 - <http://www.youtube.com/watch?v=OM1Gu9KXVkk>
- <http://www.iwaldorf.cz/>
 - http://www.youtube.com/watch?v=y_jg1hCU1LU
- <http://www.zshusovabrno.cz/dalton-na-nasi-skole/>
- <http://www.sbscr.cz/>
- <http://www.pau.cz/cs/>

Úkol č. 8

- Havlíková, Miluše. Jak vypadá naše dnešní škola: jako dříve nebo se mění? *Pedagogika*, 1993, roč. 43, č. 2, s. 137-148. ISSN 0031-7217.